

Péntek Orsolya

Piacenza

Az Itt is istenek vannak – csavargókönyv kimaradt fejezete

Az idő olykor összesűrűsödik, mint a méz az üveg alján, gyantás, borostyán színű, kemény kristályos szerkezetté válik, amelyben megáll egy-egy délelőtt vagy délután, mint ahogy a rovarok bennrekednek száz meg ezer évekre a szilárd fa-gyantában.

Aki már látott ilyen fura, a természet gyártotta preparátumot, nehezen felejt el: romlatlan a bogár az arany tömbben, még élőnek látszik, pedig nyolcvanöt-millió vagy százmillió éve élt.

Ugyanígy marad benne az időben egy pár perces séta egy havas téren át, vagy egy alkonyi eső, amely áprilisban kapja el az embert a Rómain, amikor átra-gyognak a napsugarak a vízen.

Ottmarad aztán az emlékezetben a kihűlt, kristályá szilárdult pár perc, és az ember utána azt mondja: ilyen volt ez a január, mindig esett a hó, a HÉV-től jöttem a téren át, lassan alkonyodott, a padot, ahol máskor üldögélni szoktam, vastag hóbunda fedte, és csönd volt a hó alatt.

És igen, ilyen volt az az április, szeszélyes, halványzöld, langyos eső esett rám a biciklin, és sütötte a fejemet a nap.

Nem tudom, milyen volt az a június, amikor Pármában és Piacenzában kóbo-roltam. A leginkább esős és hűvös.

Ilyen volt az a reggel is, amikor az olcsó szállodából kiléptem.

Cellám volt, nem szobám: priccs, kemény matrac, ócska, kopott szék, az ágy felett nyíló keskeny ablak, szürke falak, mosdó, lepattogzott zománcú zuhany-tálca, elvékonyodott törülközők, épphogy meleg víz. Pár lépést tehettem csak, az ágytól a fürdőfülkéig és vissza, s fektemben elértem kinyújtott karral a szintén szürkére festett ajtót.

Mégis szerettem ezt a szobát, amelynek ablakából a sima, nagy díszkavicsok-kal kirakott utcára láttam estefelé. Úgy alkonyodott, ahogy a borzalmas regé-nyekben írják, a kék fátyol lassan, finoman terült rá a városra, a közeli park fái egyre sötétedtek, míg végül csupa sejtelem lett a világ, és felgyúltak az utcalám-pák fényei.

Sokáig maradtam így, az ablakban, emlékeztem rá, hogy egykor a pécsi Tom-pa Mihály utcát néztem augusztusi alkonyatokkor, még az élet előtt, ugyanígy az ablakpárkányhoz szegeződve, mozdulni képtelenül.

Nem kellettem az estébe akkor sem, most sem. Kilencévesen értettem meg, hogy nem kellünk a világba, a világ nélkülünk is létezett és nélkülünk is létezni fog, több ezer, több százezer, több millió éve fennállt, mire megszülettünk, és jó eséllyel utánunk is fennmarad, mi pedig nem maradunk fenn, annyira sem, mint a modellező nagybátyám borostyánba dermedt több százezer éves rovarjai, ki tudja, honnan szedte őket. Körülötte mindig ilyen tárgyak voltak, borostyán-ba zárt szarvasbogarak, tenyérszi, élő csiga az erkélyen, ugróegér és lókoponya.

Ezen az utcán itt, gondoltam kilencévesen Pécsen, végigmegy majd egy gye-rek, olyasmi mint én, le lesz verve neki is a térde, őt is kiküldik majd a boltba, ő is találkozik majd a szomszédasszonnyal, aki svábul beszél, ő sem fogja majd ér-teni a sváb németet, végül nehezen csak megérti, hogy a néni a kenyeret kérdezi, hogy megjött-e a kenyér aznap reggel. Amikor majd az történik, én már megö-regedtem és meghaltam, és az utca, ha át is építik némely házát és sváb helyett valami más nyelven beszélnek is majd, és arrébb is költözik a közért, ugyanez az

utca lesz, az alkonyat ugyanígy száll majd le lassan, percről percre elsötétítve a világot, és a lámpák is így gyulladnak majd ki azon a ponton, amikor a sötétség eléri a kritikus szintet, és nem fogom látni, soha többé nem fogom látni sem a pécsi utcát, sem a Duna-partot Pesten ugyanebben a pillanatban, amikor a nyári alkony végigterül a két part mentén, a város közönyösen siet majd haza, mint ahogy a háború után azonnal elindult mindenki a dolgára, és amikor meghal egyikünk, ugyanígy indulnak másnap az élők a dolgukra, akik nézik helyzetünk is az alkonyodó ég alatt az utcát és a Duna felett feszülő hidakat.

Amikor ezt gondoltam kilencévesen, néma csönd volt a házban, nagyanyám a kertben tett-vett, talán locsolt, a közeli Milan vendéglő még nem nyitott ki, a hatos úton megállni látszott épp a forgalom; egyedül voltam az ablakban és egyedül a világon istennel, aki van vagy nincs, de létéről semmiképp sem tudhatunk olyan biztosan, mint a magunkról vagy az utcáról itt, az orrunk előtt.

Különösképpen nem féltem – inkább tágulni kezdett a világ és vele az én. Dehát azonos vagyok az utcával és a kerttel, a szomszéd házzal és a sváb néni-vel, a hatos úttal és a Milan vendéglő vendégeivel, a részekkel is, gondoltam, nélkülem nincsenek és én sem vagyok nélkülük, különben hogyan látnám belül a világot.

Akkor a nagyanyám rezzengett fel, nagyot csattant a veranda ajtaja, a léghuzattal bejött a frissen szedett paradicsom illata.

Ott, Piacenzában valaki énekelni kezdett az utcán, elhallgatott, aztán újra kezdte, non ho l'eta; előbb ironikus volt, amennyiben lehet ironikusan énekelni, aztán szívzaggatóra váltott, egy pillanatra elcsendesült, mintha túlzónak érezné, aztán újakezdte, egész más, halk hangon.

A világ folyamatosan beszél hozzánk, de ennek a nyelvnek alig néhány szavát értjük. Most, hogy már mondatokat is értek, és rövid bekezdéseket is, odaszólok a kilencéves önmagamnak, vissza az időben – az időben, ami nincs –, hogy Piacenzában majd többet fogsz tudni.

Látom magam, ahogy kilencévesen hátrafordulok, és megkérdezem nagyanyámat, váratlanul, magam sem tudom, miért, hol van Piacenza.

– Észak-Olaszországban – mondja meglepődve, a keze földes, úgy tartja maga elé, a fürdőszoba felé haladva, hogy még véletlenül se érjen hozzá semmihez útközben.

Több mint három évtizedig nem jutott eszembe az a pécsi este, és hogy megkérdeztem nagyanyámtól, hol van Piacenza.

A város, ahol most vagyok.

Nyolc körül kelt fel a nap, a napfény a szemembe süt.

Jól aludtam. Észak-Olaszországban mindig jól alszom, álomtalan alvással, és éhesen és könnyű fejjel ébredek.

Tudom, hogy van egy presszó pár lépésre a szálloda bejáratától. Ahogy kilépek, egyenként érzem a spárgatalpú cipőm alatt a díszburkolat öklömnyi kavicsait, a közeli park cédrusillatát és a kora reggel éles napfény-ízét. Szombat van, alig járnak az utcán.

A presszó már kinyitott, a vas asztalok és székek keszekerűs módon szóródnak szét az utcán, amelyet fél szélességben elfoglalnak.

Felismerem a borostyánpillanatot, azt, amikor beragadok itt az állandóságba, az első kávé és a cornettóm felett ülve, a vállamon a citromsárga napfényrel, amely melegíti a tarkómat és a hátamat.

Máskülönben a városok, főleg itt, Észak-Itáliában mind emlékeztetnek Pécsre.

A katedrálissal szemben ülök le egy kiálló kő peremre, oroszlánok őrzik ezt is, mint a bari Szent Miklóst, vagy a genovai San Lorenzót. A bari oroszlánok kis, kopott figurák, inkább látszanak kutyának, de a genovaiak valóban félelmetesek.

A piacenzaiak valahol a kettő közt. Fogadjuk el őket. De oroszlánként legfeljebb kettes alák.

A székesegyházat Maria Assuntának, a mennybe vitt Máriának szentelték és Santa Giustinának, azaz Jusztinának, de nem a padovainak, ami logikus lenne ilyen közelségben, hanem az antiochiainak.

Valami oka mindig van az ilyesminek. Egy város védőszentje néha mindent elmond a városról, annak lelkületéről, babonáiról, temperamentumáról, múltjáról és jövőjéről. A védőszent olyasmi, mint a névválasztás: ómen.

Firenze Szent Jánosé, a keresztelőé. Korábban Marsé volt, de az a Mars két-arcú, emlékezzünk csak, amikor ernyedten alszik Vénusz, Simonetta Vespucci ironikus mosolyának fényében, fegyvereit elvették a szerelmi csatározás után és pimasz darazsak dongják körül a Vespucci asszony nevébe rejtett darazsakra – vespákra – utalva.

Firenze ez: a marsi férfienergia Szent Jánossal szelídítve, a János-i szent kérhetlenség a szerelmes Marssal szelídítve, a város, amely örök egyensúlyban áll, a városom, amelyet magammal viszek, amerre járok, mint ahogy magával vitte ükapa is.

Pécs védőszentje, gondolom, míg járatom a szemem a piacenzai oroszlánokon, jelenleg ugyan Szent Mór, de eredetileg Szent Péter volt – ki más lenne azé a városé, amely Róma és a dél előretolt bástyája a hiperboreusok földjén, és amely jobban hasonlít erre itt: Piacenzára vagy épp Firenzére, mint Magyarországon bármely városra.

Ülök a téren, a piacenzai téren, kávéillatot és frissen sült péksütemény szagát hozza felém a szellő. Úgy tűnik, ha lefordulok balra, a Jakováli Hasszánhoz jutok majd; feljebb, csak most nem látszik a teret körbeölelő házaktól, ott kell lennie a dzsáminak, mint ahogy Firenzében a piac mögött a pécsi buszállomás van és a Medici-kápolna mögött Sopianae római városfala.

Érzésre indulok el a helyi múzeum felé a kihalt mellékutcákon. Hihetetlen a csend.

Nem nézek a térképre, Botticellihez megyek, bízom az ösztönömben. Miatta jöttem Piacenzába. Van itt egy tondója.

Csak átfutok a múzeumon, egyenesen a képhez megyek, amelyen mesterséges aranyfény ömlik el. Mária arca az örök Botticelli-arc, de a kezek, azok mások, mint a többi tondó megnyújtott kora reneszánsz kezei, anatómiailag tökéletesek, finoman formáltak, és tökéletes a kar, Szent János pedig igazi gyerek, álmos négyéves, akinek keresztje a toszkán táj fái felé dől, alighanem elfelejtette, hogy tartania kell.

Botticelli szokásos angyallényei itt élnek, olyan valóságosak, mint én magam.

Pedig meghalt, aki festette, ötszáz éve. Halott a modellje is, aki hol Vénusként, hol Máriaként tekint ránk, hol Flórává alakul, majd újra Vénusszá, halott a kis Szent János is, elpusztult a tondón látható fa és leomlott talán a csúcsos hegy is a kép háttérében, szétfoszlott Mária kék köntöse, és a rózsák még azon őszön elhullottak, ötszáz éve, és harminc éve tél jött a pécsi rózsákra is, ki tudja, kinyíltak-e újra és kinek.

Mégis: mi az a jelenlét, ami összeköt Botticellivel, a kilencéves önmagammal most, a kétezerhúszas években és az ezerkilencszáznyolcvanas években előre Piacenzával három és fél évtizeddel azelőtt, hogy odaérnék?

Honnan emlékszünk a nyelvekre és arra, hogy dédanyánk, akit nem ismerünk, milyen ízt szeretett, és mennyit szenvedhetett ez a festő itt a Madonna nyakával? Az egész kép tökéletes, a nyak nem az. Érzem az idegességét és tudom, miért döntött úgy, hogy nem semmisíti meg a rebbenő szépséget azért, hogy ez a részlet is tökéletes legyen; valamit valamiért, ha újra kezdi, megöli a képet, ha úgy hagyja, lesz benne egy hiba. Úgy hagyta, amiért, ha lehet, még jobban szeretem.